

Mladen Stajić

*Institut za etnologiju i antropologiju,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu,
mladen.stajic@f.bg.ac.rs*

Uloga političkog proročanstva burskog "Nostradamusa" u formiranju ideologije konzervativne desnice u Južnoj Africi*

Apstrakt: U ovom članku analiziran je uticaj proroka *Sinera Van Rensburga* i kasnijih interpretatora njegovih vizija, na kreiranje burskog i afrikanerskog nacionalnog identiteta u Južnoafričkoj Republici, od početka 20. veka do danas. Delo proroka i njegovih sledbenika posmatrano je u svetlu značajnih istorijskih događaja i savremenih političkih okolnosti. Kroz interpretaciju političke upotrebe ovog proročanstva, demonstriran je mehanizam nastanka i funkcionisanja političkih predviđanja, koji je primenjiv i na opus brojnih drugih svetskih vidovnjaka. Napravljen je kritički pregled značajnijih dela autora koji su se bavili ovim pitanjem i postavljene su teorijske osnove za planirana buduća istraživanja. Primarna uloga proročanstva se, u ovom članku, ne identifikuje u predviđanju budućih događaja, već u ideološki obojenoj reinterpetaciji prošlosti i sadašnjosti u ključu determinizma i suočavanju sa društvenim promenama u vremenima krize, kao i njihovom negiranju. Navodna predviđanja tako postaju prihvatljivo mesto za ispoljavanje društveno neprihvatljivih stavova i neostvarenih političkih želja, ciljeva i ambicija.

Ključne reči: politička proročanstva, Siner Van Rensburg, proricanje, predviđanje budućnosti, antropologija vremena, društvene promene, Južna Afrika, aparthejd, Buri, Afrikaneri

Bursko nacionalno pitanje i južnoafrički političko-istorijski kontekst¹

Prvi evropski doseljenici na prostoru Rta dobre nade pristigli su sa Holandskom istočnoindijskom kompanijom (HIK), koja je predstavljala jednu od

---

* Ovaj članak nastao je kao rezultat rada na doktorskoj disertaciji "*Proročanstva i prekognicija – od kulturne konstrukcije vremena do političke upotrebe*" u okviru projekta 177035 Ministarstva prosvete nauke i tehnološkog razvoja

¹ U ovom radu će u nastavku termin Buri biti korišćen kao sinonim za Afrikanere (što bukvalno znači afrikanci) i obrnuto. Reč je o belcima u Južnoj Africi koji govore Afrikans jezikom.

dominantnih trgovinskih organizacija na "putu začina" za Molučka ostrva (Thomson 2001, 33). Kako bi se mornarima pružilo sigurno utočište tokom dugih putovanja, 1652. osnovana je prva stalna kolonija koju su sačinjavali prvenstveno Holandani², u manjem broju Nemci i Skandinavci i nešto kasnije francuski Hugeni (Du Toit 1970, 533). Sa namerom da se ograniči inicijalni nužni kontakt i zavisnost od lokalnog indogenog stanovništva, pojedini Holandani oslobođeni su ugovora sa HIK i podstaknuti da osnuju farme koje bi snabdevale hranom i drugim potrepštinama doseljenike i putnike (Ibid. 533). Ova grupa postepeno je rasla u broju i njeni pripadnici postali su poznati kao Buri, što je holandski naziv za farmere.

Krajem 18. veka, holandski moreplovski uticaj počinje da slabi i Britanci su iskoristili francusko osvajanje Holandije da 1795. godine privremeno preuzmu kontrolu nad Rtom dobre nade (Ross *i dr.* 2011, 66). Iako je kontrola, nakon postizanja primirja u Francuskim revolucionarnim ratovima 1803. godine, vraćena Holandanima, samo tri godine kasnije, izbijanje Napoleonovih ratova označilo je i ponovnu aneksiju Rta dobre nade od strane Britanaca 1806. godine, ali ovaj put sa znatno dugosežnijim posledicama (Kurten *i dr.* 2005, 408). Rasna segregacija počinje da poprima jasne konture u koloniji koju su sačinjavali belci doseljenici, urođenici i robovi, ali u kojoj je moć bila isključivo u rukama britanske vlasti. Nametnuta je britanska kultura i zabranjen holandski jezik, sa namerom konverzije doseljenika evropskog porekla, što je uzrokovalo pojavu sve većeg broja Bura koji se odlučuju za izgnanstvo i putovanje u unutrašnjost i na istok Južne Afrike, u oblasti van britanske kontrole (Thomson 2001, 87).

Seobe, koje su skromno započele još u 18. veku i koje su intenzivirane dolaskom britanske krune, nakon velikog deseljavanja Engleza 1820. i naročito nakon ukidanja ropstva 1834. godine, postale su masovne i danas su poznate kao "Veliki put" (Lovell 1956, 313). Tokom seoba koje su trajale od 1935. do prve polovine četrdesetih godina 19. veka, više od 15000 Bura napustilo je Rt dobre nade i naselilo se u Natalu, na obali indijskog okeana i dalje na severu u unutrašnjosti Južne Afrike, u dolinama reka Oranje i Val (Berger 2009, 60). Nakon brojnih sukoba sa lokalnim plemenima,³ Buri 1937. godine proglašavaju zemlje severno i južno od reke Val svojom teritorijom i time formiraju preteču buduće Južnoafričke republike (Transval)⁴. Ove godine imale su presudni uticaj u formiranju burske nacionalne svesti i brojni događaji i ličnosti iz ovog perioda zauzimaju značajno mesto u nacionalnoj istoriji.

² Sledbenici kalvinističke *Holandske reformističke crkve*.

³ U pitanju su plemena Kosa, Ndebele i Zulu. Za bolje razumevanje plemenske diverzifikacije u Južnoj Africi (v. Polme 2006, 80).

⁴ Ovaj politički entitet istorijski je poznat kao Republika Vinburg-Potčevstrum, tako nazvan po gradovima koji su sačinjavali uniju.

Formiranje kratkotrajne burske republike Natal obeležila je bitka koja se i danas smatra jednim od najznačajnijih trenutaka burske istorije i predstavlja jedan od temelja na kojima je građena ideja o naciji, naročito među konzervativno nastrojenim političkim krugovima. "Bitka na krvavoj reci" odigrala se 1837. godine i tom prilikom je oko 500 Bura odnelo potpunu pobjedu nad oko 16 000 Zulu ratnika (Stapleton 2010, 30).⁵ Buri neretko i danas objašnjavaju ovakvu pobjedu "božanskom intervencijom", jer je pre ratovanja sklopljen zavet sa Bogom. Vojnici su, naime, pred bitku održali kolektivnu zakletvu, u kojoj su obećali da će, u slučaju pobjede, taj dan slaviti kao praznik (McKenna 2011, 37). Kako će se kasnije pokazati, ideja o sudbinskom savezu između Boga i Bura, predstavlja centralnu ideju afrikanerskog nacionalizma i koristi se kao način legitimisanja sopstvenih političkih ciljeva (v. Thomson 1985).

Sredinom 19. veka nastavljaju se sukobi sa Britancima, ali je već 1852. godine prvi put zvanično priznata burska država Južnoafrička Republika (Transval).⁶ Nisu ni Buri, Južno od Val, dugo čekali na samostalnost, jer je već 1854. godine Britanska kruna podarila nezavisnost novoj Slobodnoj državi Oranje. Te republike, mnogo godina kasnije, poslužile su kao ideal državnosti, kojem su težili afrikanerski nacionalisti, i u diskursu konzervativne desnice osnov ujedinjenja i mobilizacije na delovanje postala je ideja obnavljanja izgubljene nezavisnosti kroz državu koju predvode Buri. U decenijama koje su usledile, dve burske države su relativno uspešno funkcionisale, uprkos povremenim unutrašnjim neslaganjima, malom broju stanovnika na velikoj teritoriji i konstatnim sukobima s urođenicima. Otkriće dijamanta 1868. i zlata 1886. godine (McKenna 2011, 39; v. još Duxbury 1981), međutim, uzrokovalaće ponovno jačanje tenzija sa Britanijom i veliki upliv doseljenika iz svih krajeva sveta u potrazi za bogatstvom (Thomson 2001, 144).

Britanija je 1877. godine proglasila aneksiju burske republike Transval, što će uzrokovati Prvi burski rat (Stapleton 2010, 52). Buri su podigli pobunu i u ratu koji je trajao od 1880. do 1881. godine, uspeli su da pobjede i povrate svoju nezavisnost.⁷ Interesovanje Britanaca za ovu teritoriju naglo je ponovo oživelo nakon pomenutog otkrića zlata, koje je potencijalno omogućavalo Buri-ima da postanu najbogatija nacija u Južnoj Africi i objektivna pretnja britan-

---

⁵ U sukobu je stradalo više od 3000 pripadnika Zulua, dok su svi učesnici sa burske strane preživeli bitku (Ibid).

⁶ Dogovor je podrazumevao odricanje Bura od teritorija južno od reke Val i ukidanje ropstva u zamenu za Britansko i međunarodno priznanje njihove nezavisnosti na teritoriji severno od reke (v. Kurten *i dr.* 2005, 423).

⁷ Britanska monarhija plašila se skupog i dugotrajnog sukoba i bila je okupirana dešavanjima na severu Afrike (Anglo-egipatski rat 1882. godine), što je stvorilo želju da se mir brzo postigne. Transval je dobio potpuno pravo na samoupravljanje pod nominalnim britanskim sizerenstvom.

skoj kruni. Transval, međutim, nije imao ljudstvo i industriju za efikasnu utliciju otkrivenog bogatstva i republika je bila primorana da dozvoli imigraciju velikog broja stranaca, među kojima su prednjačili Britanci (Du Toit 1970, 535). Ovo je rezultiralo činjenicom da su Buri postali manjina u sopstvenoj državi i tenzije sa Britancima nastavile su da rastu.⁸ Ubrzo nakon propalih pregovora o statusu Britanaca u Transvalu 1899. formalno je otpočeo Drugi burski rat (Ibid. 38-54). Zbog brojčane inferiornosti, Buri su bili prinuđeni da se okrenu gerilskom ratovanju i u naredne dve godine uspešno su pružali otpor kroz napade na infrastrukturu i strateške položaje. Britanska vojska odgovorila je metodom "spaljene zemlje"⁹, što je konačno dalo rezultate 1902. potpisivanjem Mirovnog sporazuma u Verinizingu, kojim su Buri izgubili svoju samostalnost.¹⁰ Ovaj događaj, u sećanju konzervativne burske desnice, predstavlja jedan od najtragičnijih trenutaka burske istorije i opisuje se kao posledica amalgama britanske neetičke borbe, u kojima je stradao veliki broj civila, i izdaje u burskim redovima. Jedan deo vojnog rukovodstva odbio je da potpiše zakletvu na vernost i umesto toga odabrao izgnanstvo. Ovi Buri postali su poznati kao nepomirljivi (*Bittereinders*) i odigrali su veliku ulogu u pobuni 1914. godine (Grundlingh 1980, 258-278).

U narednim godinama, bivše burske republike funkcionisale su kao britanske kolonije i Buri su dobili pravo na političko delovanje i samoupravljanje pod britanskom krunom, što je rezultovalo stvaranjem dominiona Južnoafrička Unija 1910. godine (Du Toit 1970, 538). Angažovanje pojedinih burskih generala iz Drugog burskog rata, u britanskoj kolonijalnoj administraciji, izazvalo je oštre političke i ideološke podele unutar nacije, jer je, u konzervativnim krugovima desnice, ovo tumačeno kao čin izdaje.¹¹ Tenzije su kulminirale izbijanjem Prvog svetskog rata 1914. i odlukom burskih kolonijalnih vlasti da, na nagovor Britanije, napadnu Nemačku jugozapadnu Afriku (današnju Namibiju). Ovo je izazvalo otpor pojedinih burskih generala i "nepomirljivih", koji

---

⁸ Rudarski mogul Sesil Rouds 1895. organizovao je tzv. Džejmsonovu pobunu u kojoj su policajci iz Rodezije upali na teritoriju Transvala sa namerom da podstaknu pobunu britanskih imigranata. Pobuna nije uspeła, ali je predstavljala uvod u Drugi burski rat (Miller 2007, 42).

⁹ U pitanju je vojna strategija koja je podrazumevala uništavanje resursa neprijatelja, spaljivanjem burskih kuća, farmi i njiva, kao i odvođenje žena i dece u koncentracione logore. U logorima je, tokom rata, od bolesti i gladi umrlo preko 25000 afrikanerskih žena i dece (V. Wessels 2010, 32).

¹⁰ Buri su bili prinuđeni da polažu zakletvu na vernost britanskoj kruni i da se odreknu svoje nezavisnosti, a za uzvrat im je obećano buduće pravo na samoupravljanje, očuvanje holandskog jezika, opšta amnestija ratnih učesnika i finansijska ratna odšteta (Miller 2007, 149).

¹¹ Pod izdajnicima su se u konzervativnim krugovima Afrikanera najčešće smatrali Jan Smuts i manjoj meri Luis Bota (Ibid. 540)

je prerastao u otvorenu pobunu.¹² Rat je viđen kao prilika za postizanje nezavisnosti Južne Afrike uz pomoć Nemačke, a Maricova buna (1914-1915) imala je za cilj da osujeti napade na nemačku koloniju i izbori samostalnu bursku državu (Stapleton 2010, 116).

U narativima burskih nacionalista, iako neuspešna, buna predstavlja istorijsku prekretnicu i slavan poraz koji je probudio otpor Britaniji i stvorio političku alternativu predstavnicima pro-britanski orjentisane vlasti, kanalisanu u vidu Nacionalne stranke osnovane 1915. i tajnog društva "Bratsvo afrikanera" (*Afrikaner Broederbond*) osnovanog 1918. godine (v. Stultz and Butler 1963, 90; O'Meara 1977, 158-159). Obe organizacije propagirale su ideologiju afrikanerskog nacionalizma i postale su ideološki tvorci, i kasnije primenioci, politike aparthejda.¹³ U narednim godinama, kontinuirano je uskraćivano pravo ostalih rasnih grupacija na politički život, a druga i treća decenija 20. veka obeležene su brojnim državnim odlukama koje su učvrstile ovu politiku i promovisale trend uobličavanja nacionalne države.¹⁴

Oštre podele među vladajućom partijom, po pitanju učestvovanja Južnoafričke Unije u Drugom svetskom ratu na strani Britanije i saveznika, u mnogome su podsećale na različite stavove Afrikanera o naklonosti kruni u osvit Prvog svetskog rata. Podela je kulminirala skupštinskim odbijanjem predloga o vojnoj neutralnosti, promenom vlasti i ulaskom Južne Afrike u rat (Giliomee 2003, 386; McKenna 2011, 165). Veliki broj Afrikanera protivio se ratnoj podršci Britaniji, prvenstveno zbog, još uvek svežeg, sećanja na Drugi burski rat i pretrpljene gubitke, a jedan deo populacije gajio je simpatije prema Nemačkoj i ideologiji nacionalsocijalizma (Stapleton 2010, 137). U skladu sa

---

¹² Kao instrument za mobilizaciju oponenta vlasti, iskorišćena je smrt najčuvenijeg generala iz Drugog burskog rata, Kosa de la Reja, koji je se usprotivio napadu na Nemačku.

¹³ Njihovom osnivanju neposredno je prethodilo ukidanje prava glasa tamnopotim južnoafrikancima i uvođenje unutardržavnih pasoša na rasnoj osnovi 1905, dodeljivanje potpune političke kontrole belcima 1910. i ograničavanje imovinskog prava tamnopute većine na desetinu državne teritorije i rezervate 1913. godine. Ove odluke postavile su temelje državne politike rasne segregacije, koja će ostati na snazi sve do poslednje decenije dvadesetog veka (v. Allen 2005, 68; Leach 1986, 68).

¹⁴ Nacionalna stranka prvi put ulazi u vlast u formi koalicije 1924. godine i njen predsednik, Dž. B. M. Hercog, izabran je za premijera. Naredne godine je afrikans dobio status zvanično priznatog jezika, a 1928. usvojena je odluka o novoj zastavi (Thomson 2001, 160). Početkom treće decenije omogućeno je pravo glasa belim ženama, čime je efikasno duplirano biračko telo vladajuće manjine (v. Scully 2000, 68-84), a donošenje Vestminsterskog statuta Ujedinjenog kraljevstva 1931. godine, omogućilo je formiranje, samostalnih snaga odbrane, upravljanje spoljnom politikom i zakonodavnu nezavisnost, što je efektivno značilo puni suverenitet pod formalnom britanskom krunom (McKenna 2011, 164).

tim, tokom rata svoje delovanje otpočeli su ekstremna anti-britanska i pro-germanska militantna organizacija *Ossewabrandwag*¹⁵ i antisemitski pokret *Boerenasie* (Burska nacija), a njihovo delovanje prvenstveno je bilo usmereno na sabotazu državnih institucija i strateških veza (v. Marx 2008).

Kolaboracija sa Britancima koštala je vladu podrške konzervativnih Afrikanera i na prvim posleratnim izborima, 1948. godine, Nacionalna stranka je ponovo preuzela vlast (Stultz and Butler 1963, 90-92). Rešavanje rasnog pitanja kroz primenu aparthejda i zadobijanje statusa republike, postaju osnovni koloseci državne politike. Odvajanje od britanske krune postignuto je nakon referenduma 1960. godine i formirana je Republika Južna Afrika koja je napustila Komonvelt i time i formalno prekinula veze s Ujedinjenim Kraljevstvom (Ibid, 87). U ovom periodu došlo je do redefinisana afrikanerskog političkog spektra i prethodne unutrašnje podele između pro-britanski i anti-britanski orjentisanih belaca zamenjene su rasnom podelom i grupisanjem identiteta oko boje kože. Pozicija ne-belaca, sa druge strane, postajala je sve nepovoljnija i to je uzrokovalo napuštanje nenasilnih vidova borbe za ljudska prava i formiranje militantnog odseka komunistički nastrojenog Afričkog nacionalnog kongresa (ANC), poznatog pod nazivom "*Umkhonto we Sizwe*" ("Koplje nacije"), predvođenog Nelsonom Mandelom (Stapleton 2010, 159). Vlast je zabranila veliki broj političkih pokreta i zatvorila brojne organizatore i predstavnike otpora obespravljene populacije, a politika rasne segregacije svoju kulminaciju doživela je formiranjem "Bantustana".¹⁶ U svetu se sa sve većim neodobranjem gledalo na aparthejd i to je rezultovalo rastućom ekonomskom i kulturnom izolacijom i pratećom krizom privrede i državnih finansija.

Uprkos veoma striktnoj primeni rasno-diskriminišućih zakona i surovom kažnjavanju oponenta režima, u periodu nakon ubustva "oca aparthejda", premijera Hedrika Vervuda, grupacije unutar vladajuće manjine postajale su sve nezadovoljnije povremenim nagoveštajima liberalizacije državne politike,¹⁷ što

---

¹⁵ Ime organizacije na afrikansu znači "Stogodišnjica volovskih kola" i pokret je nastao 1938. u čast sećanja na stogodišnjicu burske seobe "Veliki put". Militantni ogranak organizacije nazivao se *Stormjaers* (Jurišnici). Nakon rata pokret će se inkorporirati u vladajuću Nacionalnu stranku (v. Grundlinhg 1999, 353).

¹⁶ Bantustani su predstavljali izdvojene teritorije na kojima je Južnoafrička vlast smestila preko 3.5 miliona tamnoputih ljudi, pod izgovorom da stvara autonomne države nacije unutar republike. Deset koncentracionih Bantustana je formirano u Južnoj Africi i isto toliko u susednim državama, u cilju segregacije različitih etničkih i rasnih grupa u skladu sa politikom aparthejda (v. Berger 2009, 116).

¹⁷ Rekonstituisana nacionalna partija odvojila se od vladajuće partije 1969. nakon ukidanja višedecenijske zabrane ragbi timu Novog Zelanda za maorske igrače prilikom gostovanja u Južnoj Africi, dok se Konzervativna stranka odvojila 1982. nakon najavljenih promena ustava i uvođenja predstavnika vlasti određenih manjinskih grupa, v. Du Toit 1970, 547.

je rezultiralo stvaranjem političkih organizacija ekstremne desnice.¹⁸ Međunarodni i unutrašnji otpor aparthejdu dostigao je tačku u kojoj je sve veći broj članova Nacionalne partije počeo da predstavlja pregovore između vlasti i opozicije kao nužnost, jer su smatrali da je održavanje režima na vlasti silom dugoročno neodrživo, dok su, sa druge strane, lideri opozicije uvidali da vojni udar ne bi mogao uspešno da se izvrši, bez masovnih civilnih žrtava.¹⁹ Ukidanje zabrane političkog delovanja pokreta za prava crnaca i oslobađanje Nelsona Mandele uveli su državu u period pregovora koji je prethodio prvim demokratskim izborima održanim 1994. godine (Ibid, 149-152). Odbacivanje aparthejda i predavanje vlasti tamnoputoj većini među konzervativnim afrikanerima tumačeno je kao čin izdaje i javio se otpor kanalisano kroz delovanje Konzervativne stranke i kroz akcije brojnih ekstremističkih organizacija. Strana koja se protivila ukidanju aparthejda propagirala je pravo Afrikanera na samoupravljanje i uvela ideju o nezavisnoj afrikanerskoj državi na delu teritorije (v. Ottaway 1994, 165).

Na referendumu se gotovo sedamdeset procenata stanovništva, pri rekordnoj izlaznosti, izjasnilo pozitivno i ovim je aparthejd praktično okončan (Thomson 1985, 264). Na prvim demokratskim opštenarodnim izborima, rehabilitovani ANC osvojio je većinu, Nelson Mandela izabran je za prvog predsednika JAR nakon aparthejda i formirana je vlada nacionalnog jedinstva. Osnovana je Komisija za istinu i pomirenje, pod vođstvom nadbiskupa Dezmonda Tutua, 1995. godine, koja je pružala amnestiju svima koji su bili spremni da priznaju svoje zločine iz perioda aparthejda (Ibid, 264, 274-278). Propagirana je ideja multikulturalizma i zajedništva kroz koncept "nacije boje duge", kako bi se prethodna rasna podela zamenila etničkom diverzifikacijom.²⁰

Afrikanerski nacionalisti, čiji je deo bojkotovao izbore, optuživali su pobednike za krađu i/ili rezultat pripisivali mešanju međunarodnih faktora (v. Van Rooyen 1994). To je bio period u kome je afrikanerska ideja o nacionalnoj državi bila u najnezavidnijoj poziciji još od okončanja Drugog burskog rata, ali ovog puta nije bilo najava da se takva situacija u dogledno vreme može promeniti. To je predstavljalo veliki šok za brojne razočarane Afrikane-

¹⁸ Militantne organizacije, poput Afrikanerskog pokreta otpora (AWB), koji se zalagao za stvaranje države po ugledu na nezavisne republike pre burskih ratova, i njegovog ekstremnog krila "Određena smrti", te separatistički pokreti poput Organizacije narandžastih radnika i Stranke burske države, formirane su tokom sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog veka u cilju grupisanja ljudi oko ideje nezavisne, nacionalno homogene, burske države (v. Schönteich and Boshoff 2003, 18-19, 40).

¹⁹ Grupa predvođena budućim predsednikom Frederikom de Klerkom je sebe identifikovala kao "prosvećene" (*verligte*) i zahtevala otpočinjanje pregovora o ukidanju aparthejda, a članovi Afričkog nacionalnog kongresa sve češće su izražavali želju za prekidom nasilnih akcija i postizanjem kompromisa (Berger 2009, 149).

²⁰ Termin koji je skovao Desmond Tutu i koji služi kao metafora za označavanje jedinstva nacije, uprkos razlikama.

re, koji su se osećali izigranim i prevarenim i pokušavali da pronađu način kako da se nose sa novonastalom situacijom.²¹

Nezadovoljstvo Afrikanera okolnostima u državi dodatno su uvećavali česti napadi sa smrtnim ishodom na belce farmere i privatnu svojinu (Schönteich and Boshoff 2003, 82-86). Sve učestaliji sukobi i rastuća rasna netrpeljivost doveli su do velikog udara na državu koji je planirala i organizovala, početkom novog milenijuma, militantna organizacija Afrikanerska moć (*Boeremag*) (Ibid, 55-56). Cilj pripadnika pokreta je bio da obaranjem vladajuće garniture, ubistvom Nelsona Mandele i organizovanjem brojnih terorističkih napada stvore uslove za povratak Bura na čelo države koja bi bila formirana po ugledu na stare burske republike. Grupacija je osujećena i njeni članovi optuženi su i osuđeni za veleizdaju. U suđenju je otkriveno da u ideološkoj pozadini organizacije stoje ideje ekstremnog afrikanerskog nacionalizma i kalvinističkog klerikalizma, oblikovane kroz interpretacije proročanstava burskog proroka *Sinera Van Rensburga*, od čije smrti je prošlo gotovo osamdeset godina (Ibid, 59).

Ideologija afrikanerskog nacionalizma, u formi u kojoj postoji i danas, u političkim krugovima ekstremne konzervativne desnice predstavlja mešavinu afrikanerskog kalvinizma i selektivne verzije nacionalne istorije i sećanja.²² Osnovni postulati su da su Afrikaneri zasebna nacija, sa sopstvenim jezikom (afrikansom), otadžbinom (Južnom Afrikom) i sudbinskom predodređenošću da vladaju svojom zemljom (Du Toit 1970, 531-532). Konstantni sukobi sa Britanijom, u periodu dužem od 150 godina, razvili su identitet koji je u velikoj meri baziran na anti-britanskim osećanjima i uverenju da su kroz mukotrpano stradanje Afrikaneri zavredeli pravo na zemlju, nacionalnu državu i jezik. Legitimizacija sopstvenih prava vrši se kroz prisvajanje navodne božanske naklonosti i sudbinske predodređenosti, koja se dokazuje istorijskim primerima u kojima su Afrikaneri, uprkos šansama koje im nisu išle u prilog, uspevali da trijumfalno ispune nacionalne ciljeve (Du Toit 1983, 926). "Veliki put" poredi se sa biblijskim egzodusom, "Bitka na krvavoj reci" se predstavlja kao dokaz božanskog providjenja, a ideologija rasne segregacije objašnjava se pomoću Bogom datih prava svake nacije na samostalnu egzistenciju (Vestergaard 2001, 22-23). Tokom tridesetih i četrdesetih godina 20. veka, kroz delovanje Nacionalne stranke i Bratstva Afrikanera, definisani su osnovni postulati buduće nacionalne politike. Ideje su održavane u dekadama koje su usledile, kako kroz zvaničnu državnu politiku tako i kroz aktivnosti ekstremnih desničarskih grupacija o kojima je bilo reči. Pad aparthejda označio je nagli prekid

---

²¹ Nacionalna stranka vremenom je potpuno izgubila na značaju i prestala je da postoji, a ideja o burskoj etničkoj državi sve više je počela da se seli na margine političkog spektra i održavana je od strane desničarskih ekstremističkih organizacija (Berger 2009, 158).

²² Za drugačije viđenje razvoja afrikanerskog nacionalizma v. Hexham 1980.

dotadašnjeg odnosa snaga, i ideologija nacionalizma počela je prvenstveno da se izražava kroz otpor promenama i kroz odbijanje novonastale realnosti. Značajna mesta u današnjoj ideologiji zauzimaju rasističke i anti-komunističke ideje, nostalgija za vremenom afrikanerske državnosti i simpatije prema nemačkom nacionalsocijalizmu. U nastavku ćemo razmotriti život i delo proroka Sienera Van Rensburga i njegovu političku utilizaciju u Južnoj Africi nakon aparthejda.

Prorok Nikolas Van Rensburg – Nostradamus Južne Afrike

Nikolas van Rensburg (1864-1926), poznatiji kao *Siner* (*Siener*)²³, bio je Bur iz Južnoafričke Republike nezvanično poznate kao Transval, a potom i stanovnik Južnoafričke Unije (v. Raath 1994). Navodna sposobnost predviđanja događaja koji se tiču budućnosti Afrikanera i Južne Afrike donele su mu epitet "afričkog Nostradamusa", a u pojedinim krugovima proglašen je i za savremenu bursku verziju biblijskih proroka (Du Preez 2010, 143). Tokom Drugog burskog rata (1899-1902), Siner je postao uticajni savetnik Generala Kus De la Reja i brojnih drugih burskih vojskovođa i političkih lidera iz ovog perioda (v. Orford 1971). Njegove vizije su uzimane u obzir, sa velikim pijetetom, prilikom planiranja vojne strategije za napad i odbranu od britanske vojske, a prorokov kredibilitet, koji je baziran na navodnim uspešnim predviđanjima kretanja vojnika i ishoda pojedinih sukoba, veoma je uspešno korišćen u cilju mobilisanja snaga, ulivanja nade i podizanja morala brojčano inferiornoj burskoj vojsci (Snyman 1999, 21-22, 32-33).²⁴ Uloga proroka nije bila ništa manje značajna ni prilikom izbijanja Maricove pobune 1914. godine, kada je Van Rensburg pristupio snagama koje su odbile da ratuju na strani Britanaca i koje su se suprotstavile napadu na Nemačku jugozapadnu Afriku. Uticaj Sienera na buntovne Afrikanere prepoznalo je i Ujedinjeno Kraljevstvo, pa je nakon rata i neuspeha pobune, zajedno sa ostalim odmetnicima, prorok osuđen na zatvorsku kaznu (Report on the Outbreak of the Rebellion 1915, 32).

Siener je rođen u siromašnoj farmerskoj porodici i rano je napustio školovanje. Nije pokazivao interesovanje prema stočarstvu i većinu slobodnog vremena posvećivao je iščitavanju Biblije (Hyslop 1995, 40). Svoj izraženi patriotizam iskazao je u više navrata, naročito aktivnim učestovanjem u ratnim sukobima u kojima su stradali brojni članovi njegove porodice, iako je njego-

²³ Na Afrikans jeziku, reč *siener* (čita se *siner*) znači prorok ili vidovnjak.

²⁴ U ovom radu je korišćeno dostupno online izdanje ove knjige čija se paginacija razlikuje od štampanog. Dostupno na: <https://www.scribd.com/doc/110161554/PROPHETIES-by-Siener-Van-Rensburg>

va uloga bila prvenstveno savetnička, a ne borbena. Tokom svog života, Van Rensburg je imao preko 700 vizija budućnosti, od kojih su pojedine prenošene usmenim putem, a pojedine su zapisali njegovi prijatelji, savremenici i članovi porodice (Snyman 1999, 3-4). Njegova predviđanja imaju nacionalnu i religijsku tematiku, koja je obavijena naglašenom simbolikom i maglovitom formom. To je omogućilo slobodu za različite interpretacije i političku utilizaciju u turbulentnim periodima istorije Južne Afrike, kako za vreme njegovog života, tako i mnogo godina kasnije.

Nakon prve dve decenije 20. veka, u kojima su prorokove vizije bile široko poznate i prihvaćene, usledio je period od oko sedamdeset godina tokom kojih će predviđanja u velikoj meri, sa manjim izuzecima, biti skrajnuta i zaboravljena, a povremeno će i njihov potencijalni inflamatorni uticaj biti politički suzbijan. Konzervativne snage u Južnoj Africi drastično će izmeniti tu tendenciju nakon ukidanja aparthejda i *de facto* umanjavanja političkog značaja belaca u zemlji, kada će potencijal proroka i njegovih predviđanja, za mobilizaciju razbijene i obezglavljene burske desnice, biti prepoznat i prihvaćen iskorišćen. Danas određeni broj Afrikanera prihvata Van Rensburga kao proroka koji je uspešno predskazao buduće ratne, političke i šire društvene događaje, a njegova predviđanja su postala jedan od temelja burskog nacionalnog idioma tokom devedesetih godina 20. veka (Schönteich and Boshoff 2003, 46). Pojedine ekstremne i militantne organizacije, na početku novog milenijuma, koristile su tumačenja prorokovih vizija kao putokaz za ponovno osvajanje vlasti i obnavljanje afrikanerski kontrolisane republike i kao direktan povod za terorističke napade i pokušaje atentata na visoke državne zvaničnike (Ibid, 55). Sinerovo proročanstvo postalo je okvir u kojem je definisano shvatanje burskog nacionalnog programa i brojni incidenti, uzrokovani rasizmom ili ksenofobijom u Južnoafričkoj Republici, direktno su inspirisani rečima koje se pripisuju proroku, na način kako ih tumače ideološki obojeni interpretatori. Aktiviranje ekstremističke militantne paravojne organizacije *Boeremag* (Afrikanerska moć), sa ciljem obnavljanja burske države vojnim sredstvima, po uzoru na stare republike nastale nakon "Velikog puta", vratilo je početkom 21. veka fokus interesovanja šire javnosti na ideološke korene savremenog afrikanerskog nacionalizma. Sami pripadnici ove grupacije, koji su optuženi za planiranje ubistva Nelsona Mandele, organizovanje nasilnog svrgavanja sa vlasti vladajuće stanke ANC, sprovođenje serije terorističkih bombaških napada na dominantno crnačku četvrt Johanesburga (Soveto) i napade na budističke i islamske verske objekte, istakli su tokom suđenja uticaj Nikolasa van Rensburga i njegovog proročanstva na definisanje nacionalnih ciljeva, strategije i militantnih aktivnosti ove organizacije (Ibid, 56-65).

Pojedini burski istoričari su Sinera Van Rensburga proglasili za jednu od najuticajnijih osoba u istoriji ovog naroda, ali je uprkos ovoj činjenici, o njegovom životu malo pisano pre poslednje decenije 20. veka (v. Green 1956; Botha

1940). Tek nakon ukidanja aparthejda, u kratkom vremenskom periodu, objavljene su istorijske biografije proroka koje će imati presudni uticaj na ekstremne afrikanerske nacionaliste i sledbenike ideje o vojnom i nasilnom povratku manjinske populacije belaca na vlast. Monografije Snimana i Rata predstavljaju prve i do danas jedne od retkih celovitih studija koje su posvećene njegovom životu i zaostavštini, pored retkih pasusa ili kratkih referenci u biografijama političara i generala iz burskih ratova, ili istorijama tog perioda (Snyman 1993, Raath 1994). Te monografije, međutim, poslužiće kao inspiracija za oživljavanje ideologije o sudbinskoj i božanskoj predodređenosti burskog naroda da vlada Južnom Afrikom i reinstalirati vrednosti i postulate na kojima je izvorno, tokom tridesetih i četrdesetih godina 20. veka formirana ideologija aparthejda.

Snimanova monografija, iako ju je pisao autor popularne fikcije zaodenut u ruho historičara (burske i afrikanerske nacionalne/jezičke pripadnosti), predstavlja krajnje subjektivan i tendenciozan rukopis, lišen kritičke distance i pokušaja kontekstualizacije, u kome autor svim raspoloživim sredstvima pokušava da čitaocu predstavi neupitnost Sinerovog proročkog dara. Pored podataka o događajima navodno predviđenim za vreme prorokovog života, autor se ne libi da ponudi svoju slobodnu interpretaciju pojedinih predskazanja, kao dokaz da prorokove reči nastavljaju da se obistinjuju i u godinama nakon njegove smrti. Ponuđeni su primeri brojnih značajnih datuma u južnoafričkoj istoriji koji su navodno bili deo prorokovih vizija, poput napuštanja Komonvelta i osnivanja republike 1961, ubistva premijera Hendrika Vervorda 1966. godine, ili puštanja na slobodu Nelsona Mandele i preuzimanje vlasti tamnopute većine tokom devedestih godina 20. veka, kada Afrikaneri postaju lišeni moći koju su prethodno posedovali (Snyman 1999, 64-65, 76). U Snimanovim interpretacijama svoje mesto pronalaze i značajni događaji svetske istorije, poput velikih svetskih ratova, sovjetske revolucije, uspona komunizma ili krvavog raspada Jugoslavije (Ibid, 17, 132, 130, 78). Uprkos činjenici da je autor uspeo da prikupi veliki broj podataka o životu proroka i njegovoj ulozi u ratnim dešavanjima, koji prethodno nisu bili poznati široj javnosti, njegova pristranost, ideološko propagiranje burskog nacionalizma, ksenofobije i rasizma, kao i krajnje liberalna tumačenja Van Rensburgovih reči, umanjuju značaj studije kao celine, što je za posledicu imalo i oštru kritiku i hladan prijem u pojedinim medijima (Grundlingh 1996, 226).

Sa druge strane, Rat u svojoj monografiji, iako obrađuje slične teme, ulaže znatno veći napor u proces odvajanja "stvarnosti" i "fikcije" i svoje tvrdnje dokumentuje arhivskom građom i istorijskim podacima koje ne uzima kao datost, već pribegava opsežnom kritičkom razmatranju izvora (Ibid). Autor sebi delimično ograničava slobodu u interpretacijama predviđanja, tipičnim za svog prethodnika, promoviše značajna pitanja poput opsega uticaja Sinera na generala De la Reja i razmatra život proroka pre rata kao prozor za razumevanje njegovih kasnijih aktivnosti (Du Preez 2010, 147). Ove metodološke i formalne prednosti, međutim, ostaju u senci činjenice da i Rat, kao i Sniman, Sinera doži-

vljava kao istinskog proroka čije se sposobnosti ne dovode u pitanje, što suštinski ograničava mogućnost tumačenja društvenog značaja njegove ličnosti i uloge fenomena proricanja (Grundlingh 1996, 227, 237). Činjenica da je Siner jednostavno opisan kao prorok koji je blagoslovljen proročkim darom, bez pokušaja racionalnog objašnjenja ove pojave, ostavila je brojna nerazjašnjena pitanja.

Džonatan Hislop i Albert Grundlingh²⁵ sredinom devedestih godina 20. veka nezavisno objavljuju prve akademske članke, pisane kroz vizuru društvenih nauka, koji prave kritički otklon u odnosu na navodnu sposobnost predviđanja budućnosti Sinera Van Rensburga i analiziraju ulogu Snimana i Rata u revitalizaciji popularnosti proroka i njegovih vizija u savremenoj Južnoj Africi (Hyslop 1995, Grundlingh 1996). Ovi autori po prvi put odbacuju veristički pristup usmeren na dokazivanje "neupitnih" proročkih sposobnosti i pažnju čitalaca preusmeravaju na političke efekte i društveni uticaj samih predviđanja i njihovih interpretacija. U duhu ovih studija, u nastavku će biti razmotren način na koji je kreiran lik Nikolasa Van Rensburga i konstruisan ideološki temelj konzervativne desnice u radu Adrijana Snimana.²⁶

Davanje glasa proroku i rekonstruisanje afrikanerskog sna

Višedecenijski san burskih nacionalista o nezavisnoj republici, u kojoj će vlast biti u njihovim rukama, a koji se ostvario 1961. godine, pretvorio se u noćnu moru početkom devedesetih godina 20. veka organizovanjem prvih demokratskih izbora i ukidanjem aparthejda. Mnogobrojni tvrdokorni sledbenici izvorne politike Nacionalne stranke osećali su se izneverenim i očajnim jer, dugoročno gledano, izgledi za povratak na staro bili su gotovo nepostojeći, a oni sami nisu bili spremni da prihvate novonastale okolnosti. U političkom smislu, odgovor Afrikanera na pad aparthejda imao je dva moguća pravca razvoja: kontinuitet ideologije rasnog separatizma ili prihvatanje i prilagođavanje novom društvenom poretku (Hyslop 1995, 37). Prva opcija zahtevala je visok stepen reinterpretacije i prestrojavanja, jer je postalo očigledno da više nije praktično održiva dotadašnja politika zabrane pristupa tamnoputih ljudi delovima u kojima su ekskluzivno živeli belci. Zbog toga veliki deo konzervativnih snaga desnice, kao alternativu, počinje da promoviše koncept

²⁵ Koristim ovu priliku da se zahvalim profesoru Grundlingu na nesebičnoj pomoći oko prikupljanja literature prilikom pisanja ovog rada.

²⁶ Pažnja će biti usmerna prvenstveno na delo Adrijana Snimana, *Glas proroka*, koje je dostupno na engleskom jeziku, ali se veliki broj zaključaka odnosi i na Ratovu monografiju, kao i na dela brojnih autora koja su usledila u narednim godinama, sledeći utabane staze ovog pionirskog dvojca.

manje nezavisne "narodne" države Bura i Afrikanera – *Volkstaat* (Ibid, 37-38). Ta ideja je predstavljala određeni stepen adaptacije i reakcije na nove uslove i značajno se razlikovala u odnosu na sve manje popularnu tvrdnu struju, čiji su se zagovornici čvrsto držali stare politike. Nova nezavisna država, međutim, bila je jednako malo verovatna kao i očuvanje dotadašnjeg segregacionističkog uređenja i, pored toga, zahtevala je preseljenje Afrikanera na znatno manju i siromašniju teritoriju, kao i velike napore ljudi koji bi pristali da život započnu iznova (Ibid). Upravo ovo vreme beznađa, nakon ukidanja aparthejda, formiralo je idealno tlo za eksploataciju proroka Van Rensburga, koji je u sličnim trenucima u burskoj istoriji predstavljao simbol nade, otpora i istrajnosti, a njegove vizije, pune simbolike, odličnu formu za definisanje nacionalnih ciljeva i mobilizaciju razbijenog tvrdog nacionalnog jezgra.

Monografija *Glas proroka*, predstavlja nevešto prikriveni pokušaj etabliranja Sintera Van Rensburga kao neospornog autoriteta božanske provinijencije, u cilju definisanja i legitimisanja sopstvenog viđenja istorijskih događaja i ličnosti u svetlu determinizma. Prorok je, u skladu s navedenim, prvenstveno opisan kao osobenjak koji potiče iz tipične burske kalvinističke porodice toga vremena, izrazito religiozan i patriotski naklonjen svojoj naciji (Snyman 1999, 4-6). Kroz postupak pažljive deskripcije, formiran je lik prostog, neobrazovanog i slabo pismenog čoveka koji je svo svoje slobodno vreme provodio čitajući Bibliju i koji je prezirao nasilje ali je, uprkos toj činjenici, aktivno učestvovao u dva vojna pohoda u kojima se borio za nezavisnu bursku državu (Ibid).²⁷ Siner je predstavljen kao savremeno otelotvorenje biblijskih proroka i istaknuta je njegova sličnosti s apostolom Jovanom jevandelistom (Snyman 1999, 3, 8-9). Njegove vizije, neretko fizički i psihički izuzetno iscrpljujuće, navodno su listom postajale realnost i uprkos brojnim osporavanjima, njegova vera nikada nije bila uzdrmana. Ovakva deskripcija ima za cilj da čitaocima ponudi osobu koja je istovremeno izuzetna, na izvestan način sveta i odabrana, ali sa kojom Afrikaneri istovremeno mogu i sami da se poistovete, jer ona poseduje iste kulturne vrednosti, suočava se sa sličnim problemima i dilemama i gaji istovetna verska i politička ubeđenja, kao i savremeni burski nacionalisti.

Grundling, kao socijalni i kulturni istoričar, prilikom analize monografije *Glas proroka* naglašava značaj kontekstualizacije i polazi od dva osnovna pitanja: koji su razlozi postojanja Sinerovih vizija i zašto je njihov kredibilitet i uticaj bio veliki tokom pobune Bura 1914. godine (Grundlingh 1996, 227). Psihološka i medicinska objašnjenja, ponuđena kao odgovor na prvo pitanje, nisu od prevelikog značaja za ovaj rad i mogu se okarakterisati kao pokušaji

---

²⁷ Iako Snyman insistira da je Siner u životu čitao jedino Bibliju, smatrajući sva druga pisanja nedostojnim čovekovog duhovnog napredovanja, oni koji su ga poznavali tvrdili su da je prorok, između ostalog, redovno čitao dnevnu štampu *Glas Naroda* (*De Volkstem*) (v. Grundlingh 1996, 232).

racionalizacije i psihologizacije (Ibid, 228-230).²⁸ Reč je o prezentovanju alternativnog tumačenja Sinerovog proroštva, po kome vizije predstavljaju plod dugotrajne osamljenosti, šizofrenih halucinacija ili epilepsije, a sve u nameri da se vizije više ne posmatraju kao "dar božiji", ali da se istovremeno ličnost i delo Van Rensburga u potpunosti ne odbace kao šarlatanski, a njegove reči i postupci ne klasifikuju kao pokušaj manipulacije. Iznenadujuće je, međutim, da autor prilikom razmatranja fizičkih karakteristika i ponašanja proroka, tokom vizija, ne uzima u razmatranje društveni značaj i status u vojnoj hijerarhiji koji je ovakvo ponašanje uzrokovalo, i propušta priliku da poveže povremeni performativni karakter transa s uticajem na posmatrača i slušaoce i njihovim doživljajem proroka. Nikolas van Rensburg je od marginalnog, neobrazovanog, siromašnog i društveno neprilagođenog seljaka, koga je porodica kritikovala zbog nesposobnosti da nasledi svog oca u obavljanju osnovnih poljoprivrednih aktivnosti, sebe uspeo da etablira kao izuzetno uticajnog u vojnoj hijerarhiji, ne kroz konvencionalne metode napredovanja, već zahvaljujući činjenici da je veliki broj ljudi verovao u istinitost njegovog proćkog dara. To svakako ne znači da su prorokove vizije bile nepostojeće, već da ne treba odbaciti mogućnost da je Siner na njima insistirao i povremeno pojačavao njihov dramski dojam, kako bi uzdigao svoj ugled u lokalnoj zajednici i pridobio pristalice za pojedine vojne akcije, sačuvao visok moral među vojnicima ili zadobio podršku generala koji su ga angažovali. I Sniman napominje da su prorokove vizije često bile praćene njegovom izraženom mimikom, bogatim biblijskom metaforama, ritmičkim ponavljanjima određenih rečenica, a povremeno su rezultovale čak i povredama, što je sve uzrokovalo pojačanu pažnju slušalaca i ciljane publike (Snyman 1999, 11-12, 18, 49). Pored performativnog karaktera vizija, iako odbacuje ideju da je prorok direktno kreirao vojne strategije, Sniman tvrdi da je njegova reč bila zakon za generala De la Reja, koji ga je izuzetno cenio i opisivao kao "instrument moći" (Ibid, 10). Brojni vojnici, prema ovim tvrdnjama, u vreme rata pronalazili su utehu, saosećanje i inspiraciju u njegovim rečima, a navodno su se često oslanjali više na njegove vizije nego na naređenja oficira (Ibid, 33). Britanska monarhija ga je, nakon Maricove pobune, identifikovala kao jednog od glavnih katalizatora i pokretača snaga otpora, njegov ugled u burskom narodu vešto su iskoristile afrikanerske vojskovođe, a njegov uticaj na generala De la Reja poreden je s uticajem Raspućina na caricu Aleksandru (Report on the Outbreak of the Rebellion 1915, 32; Snyman 1999, 5; Raath 1994, 184-185). Hislop, s druge strane, promovise ideju da je sa sociološkog stanovišta irelevantna istinitost navoda ili uračunljivost učesnika, već da pažnju treba usmeriti na društvene implikacije i značaj (Hyslop 1995, 26). Za razliku od Grun-

²⁸ I Hislop smatra da se opisani telesni doživljaji prilikom prorokovih vizija poklapaju sa simptomima epileptičnog napada (Hyslop 1995, 41).

dlingovih razmatranja, ovde su pobude i motivacija samog proroka od sekundarne važnosti, a naglašeni su razlozi zašto su njegove poruke i proročanstva popularna, prijemčiva i politički uticajna u društvu.

Kredibilitet proroka bazira se na nepogrešivim predviđanjima koja se kreću od vizija budućnosti članova njegove porodice i događaja lokalnog i trivijalnog karaktera, do predviđanja ishoda bitaka, velikih ratnih sukoba i sudbina pojedinih vojnih i civilnih lidera. Sniman u startu odbacuje ideju da Van Rensburg može biti šarlatan i svoju tezu potkrepljuje poverenjem koje su prema njemu gajili njegovi savremenici i osobe od integriteta, poput Generala De la Reja, Kempa, De Veta itd., na koje je Siner imao izuzetan uticaj i koji su ga smatrali božijim izaslanikom, prorokom i istinskim patriotom (Snyman 1999, 2). Pored toga, Sniman se poziva i na savremene autoritete, poput neimenovanih naučnika sa Kembridža, navodno impresioniranih njegovim predviđanjima i koristi se strategijom osporavanja osoba koje dovode prorokov dar u pitanje, etiketirajući ih kao maliciozne nezalce koje zloupotrebljavaju mogućnost slobodne interpretacije simbola, namerno izvodeći pogrešne zaključke iz Sinerovih vizija (Ibid, 2,4). Iako Sniman insistira na navodno neospornom kredibilitetu proroka i njegovih vizija, Van Rensburg nije uvek bio cenjen i obasipan poštovanjem. Povremeno je bio žrtva ismevanja zbog predviđanja koja su se ispostavila kao netačna i kažnjavan je tradicionalnim običajem ponižavanja poznatog kao *bee-svelry*.²⁹ Pojedini prorokovi savremenici su čak u vreme njegove najveće slave i popularnosti, tokom saradnje sa generalom De la Rejom, pokazivali izvesnu dozu skepse i navodna uspešna proricanja objašnjavali kao srećne pretpostavke ili dobru informisanost (v. Reitz 1929, 162-163; Report on the Outbreak of the Rebellion 1915, 39). I Sniman priznaje da su pojedini burski lideri, poput Stejna i Hercoga, bili skeptični prema prorokovim sposobnostima, a da su brojni vojnici prema njemu gajili mržnju i zbog pojedinih vizija ga smatrali ludakom, pa čak i izdajicom (Snyman 1999, 20, 23-24). Ovo je, međutim, objašnjeno njihovim ispoljenim nerazumevanjem za vizije koje su predskazivale negativne rasplete po Afrikanere, poput velikih stradanja i koncentracionih logora u Drugom burskom ratu, ali su navodna obistinjenja, po Snimanu, primoravale ovakve "nevernike" da priznaju Van Rensburgove sposobnosti pre ili kasnije (Ibid, 24).

Proroku se, između ostalog, pripisuje tačno predviđanje izbivanja, toka i ishoda Drugog burskog rata, Maricove pobune i dva svetska rata, smrti generala De la Reja, "izdaje" Bote i Smutsa (njihovo okretanje Englezima), kreiranja Nacionalne stranke i podele u okviru partije, uspona komunizma, raspada Britanskog carstva, zadobijanja statusa republike i napuštanja Komonvelta, ubistva premijera Vervoda, epidemije AIDS-a, uspona i raspada sistema apart-

²⁹ Jedan oblik javnog ismevanja kod Bura koji je korišćen i kao metod kazne, prilikom koje je su četiri muškarca postavljala prestupnika na kravlju kožu i zatežući krajeve, bacala kažnjenika u vazduh (Grundlingh 1996, 230).

hejda, "izdaje" De Vika, formiranja crnačke vlade na čelu sa komunistički orjentisanim liderom itd. (Ibid. 4, 32-34, 17, 132, 134, 139). Svi ovi događaji, u trenutku pisanja Snimanove monografije, već su se odigrali i postali deo istorije, pa se neverovatna, najčešće fotografska, preciznost navodnih predviđanja prvenstveno može pripisati prikladnim Snimanovim interpretacijama, koje imaju za cilj etabliranje neupitnog prorokovog autoriteta. Značajno je istaći i da su prorokove vizije, zapravo, impresionistički obojene predstave iz svakodnevnog života, kojima je pridodat simbolički karakter. One govore o šeširima, zapregama, lopatama, plugovima, svinjama, kozama, ovcama, volovima i magarcima, različitih boja i šara, pri čemu npr. kotao na vatri označava pobunu, cipela novu vladu, svinje simbolizuju kapitaliste, crveni i plavi bik Nemce i Engleze, braon magarac Bure, a zmije njihove neprijatelje i sl. Stoga Snimanov metod interpretacije ostavlja utisak ciljane projekcije desničarske ideologije u svet simbola i snova (Hyslop 1995, 42). Prorok Van Rensburg veoma retko je sam tumačio sopstvene vizije, pa su današnje interpretacije, gotovo po pravilu, rezultat naknadnih logičkih zaključaka. Pored toga, Sniman se u rekonstrukciji proročanstva nije koristio isključivo pisanim izvorima, koji su sačuvali originalnu formu od vremena u kome je prorok živeo, već i usmenim svedočanstvima rodbine, prijatelja, savremenika i sledbenika, koji su uveli veliki broj predviđanja izvorno odsutnih u prorokovom opusu. Grundling prihvatanje prorokovog dara kao istinitog povezuje sa maglovitim i nejasnim formulacijama koje je Siner koristio i izostankom njegovih ličnih interpretacija značenja sopstvenih reči (Grundlingh 1996, 231). Ta činjenica je ostavljala puno prostora za različito shvatanje korišćene simbolike i primenu istih proročanstava na različite događaje, pa je i odgovornost prilikom netačnih predviđanja na ovaj način izbegnuta. S druge strane, autor smatra da je i kvantitativno uvećanje broja predviđanja povećavalo šansu da se neko ispostavi kao tačno, a prepričavanje i cirkulacija narativa o tim proricanjima, od osobe do osobe, mogla je da uzrokuje da poluistine na kraju postanu potpuno promenjena predviđanja koja odgovaraju stvarnim događajima (Ibid). Grundling ističe da ne treba zanemariti činjenicu da netačna predviđanja nisu bila preterano privlačna u usmenoj komunikaciji, pa su brzo zaboravljana i potiskivana, a njihovo mesto su zauzimali narativi koji su se navodno obistinili. Ova predviđanja, iako prepuna simbolike, nisu bila strana slušaocima jer su koristila životinje, biljke i predmete iz svakodnevnog seoskog života Afrikanera, što je po mišljenju autora uvećavalo "idiosinkratički kredit"³⁰ proroka i cementiralo njegov respektabilan položaj u zajednici (Grundlingh 1996, 231).

³⁰ "Idiosinkratički kredit" je koncept iz socijalne psihologije koji opisuje društveno prihvatljivu sposobnost pojedinca da odstupa od očekivanja koja prema njemu grupa gaji. Kredit se uvećava svaki put kada se pojedinac ponaša konformistički i smanjuje svaki put kada dolazi do odstupanja od propisanih želja i normi (v. Hollander 1958, 117-127).

Proročanstvo se u ovoj fazi dokazuje kao imuno na greške, jer se oslanja na slobodne interpretacije simbolike koje se lako usklađuju s istorijskim činjenicama, kao i na alternativne usmene izvore informacija u slučaju nedeostatka zapisanih autentičnih prorokovih vizija. Činjenica da, u gotovom svim slučajevima, ne postoje interpretacije ovih predviđanja pre samog istorijskog događaja, makar ne u formi u kojoj se kasnije javljaju³¹, objašnjava se komparacijom sa biblijskim prorocima poput Danila, čija predviđanja navodno postaju jasna tek kada se ispune (Snyman 1999, 3). Ovim je zapravo otklonjena bazična karakteristika koja se pripisuje najvećem broju proročanstava, mogućnost predviđanja budućnosti, jer ukoliko mi saznajemo šta je bilo predviđeno tek onog trenutka kada se predviđanje obistini, mi zapravo ne predviđamo budućnost, već potvrđujemo sadašnjost i konstruišemo prošlost. Proročanstvo, stoga, zapravo ne predstavlja zbirku vizija budućnosti, već brikolaž interpretacija događaja koji su se već dogodili u ključu ideologije koja se propagira.

Kao što se insistira na biblijskom i svetom karakteru prorokovih predviđanja i njegovoj predodređenosti da pokaže put i vrati nadu Afrikanerima, kreira se i ideja o specifičnoj i intenzivnoj vezi Boga i celokupne burske nacije koja, slično Sineru, predstavlja navodno odabran narod na zemlji, savremeni pandan žiteljima drevnog Izaela, predodređen da vlada Južnom Afrikom i etničkim grupama koje žive na toj teritoriji. Afrikaneri iz doba slobodnih republika tokom 19. veka, opisani su u *Glasi proroka* kao veoma slični biblijskim ličnostima, kako po izgledu, tako i po načinu života i stepenu religioznosti, a u periodima njihove teskobe i nesreće ti narodi, po mišljenju Snimana, prolazili su kroz slične patnje i stradanja (Ibid, 12). Specijalna veza, koja navodno postoji, između Boga i Bura, objašnjava se zavetom sklopljenim pred "Bitku kod Krvave reke" o kojoj je ranije bilo reči. Taj dan postao je jedan od centralnih nacionalnih praznika i danas zauzima značajno mesto u kalendaru Afrikanera, jer se smatra ultimativnim dokazom božje nakonosti prema Buri-³²ma. Pored toga, navode se brojni primeri sličnosti biblijskih događaja i bur-

³¹ Jedan dobar izuzetak je proročanstvo o broju 15, kao značajnom za Bure oko 1914. godine. Naime, u vreme pre Maricove pobune ovo Sinerovo predviđanje o broju ispisanom na papiru koji visi iznad Lihtenburga tumačilo se kao najava tačnog datuma kada će doći do oslobođenja Afrikanera od britanske vlasti. Nakon ubistva generala De la Reja 15. septembra 1914. tumačenje vizije je preinačeno u predviđanje generalove smrti. Dva različita tumačenja ovog istog predviđanja (v. Report on the Outbreak of the Rebellion 1915, 8-9; Snyman 1999, 30-32).

³² Jedna od najvećih proslava 16. decembra, održana je 1938. godine simboličnim podizanjem spomenika u čast Bura učesnika "Velikog puta", na stogodišnjicu "Bitke kod Krvave reke". Ovom prilikom organizovan je konvoj zaprežnih volovskih kola, od Kejptauna do Pretorije, koji je imao za cilj da predstavi i ponovo oživi putovanje *Vurtreker*a i hiljade Afrikanera pridružilo se procesiji. Dve stotine hiljada ljudi učestvovalo je u ovoj manifestaciji (v. Leslie 1994, 34).

ske istorije, pa se "Veliki put" poredi sa starozavetnim egzodusom, probijanje pobunjenika kroz Kalahari tokom Maricove bune sa putovanjem Mojsija i njegovih sledbenika kroz pustinju, a uspešan prolazak burske vojske kroz nabujalu reku, u kojoj su pak stradali britanski vojnici, sa prolaskom naroda Izraela kroz otvoreno Crveno more u kojem se utopila faraonova vojska (Snyman 1999, 12-13). Ovakvi primeri imaju za cilj propagiranje ideja o odabranom narodu i burskoj "svetoj istoriji", nastalim još krajem 19. veka u nezavisnim burskim republikama, kao rezultat kalvinističkog odbacivanja postulata modernizma³³ i insistiranja na božjem neprikosnovenom autoritetu, u duhu hrišćanske nacionalističke ideologije.³⁴ Afrikanerska ekstremna desnica, kroz delovanje Naconalne stranke i tajnog društva Bratstvo Afrikanera, tokom treće i četvrte decenije 20. veka, promovisala je koncept o Bogom datom pravu na samostalno postojanje i samoupravljanje nacija, koje će rezultovati otporom britanskoj imperiji i borbom za samoopredeljenje Afrikanera (O'Maeara 1977, 22). Ovaj koncept će, u svojoj kasnijoj fazi, biti preformulisan u model totalne segregacije i predstavljati osnov ideologije aparthejda.

"Specijalni odnos" Bura s Bogom vešto je iskorišćen i kao mehanizam za eksplicaciju i logičko opravdavanje novonastalih okolnosti, u kojima su Afrikaneri, suprotno svojoj volji, lišeni moći koju su prethodno posedovali. Kraj aparthejda, naime, u Snimanovoj verziji proročanstva, zapravo je posledica odvajanja Bura od Boga i zaboravljanja zaveta sklopljenog pre više od 150 godina, odnosno predstavlja rezultat odricanja od svojih vrednosti i prihvatanja zapadnih kulturnih normi, pod spoljnim pritiskom (Snyman 1999, 96). Svi ratni neuspesi Bura, koji deluju kontradiktorno ako se prihvati pretpostavka da su narod pod Božjom zaštitom, posledica su, dakle, kršenja tabua i objašnjavaju se iskazanim nepoštovanjem prema Bogu i njegovim zahtevima, pa stoga predstavljaju pravednu kaznu za narod koji je skrenuo s ispravnog puta i koji sam nosi krivicu za takav sled događaja. Tako je neuspeh Maricove pobune, npr. zapravo rezultat kršenja božijih zapovesti i vojnih napada koje su preduzeti na sabat, u nedelju, kada je takva aktivnost strogo zabranjena, a predavanje vlasti i kraj aparthejda, u tom tumačenju, predstavljaju posledicu prihvatanja spolja nametnutog osećaja inferiornosti i krivice za nesreće crnaca, čime su, navodno, odbačeni principi originalne burske nacionalne ideologije (Ibid, 44). Da bi se stvari vratile na staro, po proročanstvu, nacija mora da pokaže

---

³³ Odbacivanje ideje racionalnosti i individualnosti propagirane kroz prosvetiteljstvo i koncepta slobode, jednakosti i bratstva, tipičnog za Francusku revoluciju.

³⁴ Ova ideologija u osnovi podrazumeva Bogom dato pravo hrišćana da vladaju i formiraju državu na načelima izvornog hrišćanskog učenja, hrišćanskog prava i Biblije, a prihvatanje Kujperovog revizionizma, značilo je da se prihvata ideja o posrednom uspostavljanju odnosa inividue sa Bogom preko kolektiva nacije (v. Vestergaard 2001, 20-21; Hexham 1980, 195-208).

pokajanje i vrati se izvornim vrednostima svojih pravednih predaka, a spase-nje će doći "odozgo", od Boga (Ibid, 119). Time je očekivano pokajanje, za način na koji se afrikanerska vlast ophodila prema tlačenim rasnim, etničkim i verskim grupama tokom aparthejda, zapravo zamenjeno kajanjem za izgubljenim tvrdokornim principima na kojima je to tlačenje bilo zasnovano. Povratak na te propisane principe, po ovom tumačenju, garantuje svetu ispomoć i božansku intervenciju, čime se prevazilazi nedostatak utemeljenja deklarisa-nih nacionalnih ciljeva u realnosti i oni se predstavljaju kao vrlo ostvarivi, ako ne i izvesni. Na osnovu svih navedenih primera, možemo sa sigurnošću izvesti zaključak da "predviđanja" prvenstveno služe za definisanje prošlosti i sadaš-njosti, a ne za proricanje budućnosti.

U Snimanovim tumačenjima, pored etabliranja autoriteta proroka i ideje o odabranoj naciji, značajno mesto zauzimaju rasistički, ksenofobični, antise-mitski i homofobični elementi (Hyslop 1995, 45). U interpretacijama se tako mogu pronaći koncepti o superiornosti burske nacije, iskazani npr. kroz tuma-čenja prirodnih nedaća kao božije kazne za učestvovanje crnaca, hindusa i muslimana u vladi (Snyman 1999, 97). Monografija obiluje teorijama zavere po kojima su Jevreji, komunisti ili Britanci, zavisno od konteksta, napravili urotu sa ciljem uništenja Bura (Ibid, 111). Zbog navodne autentičnosti, uvredljiv izraz *Kaffir*³⁵ koristi se kroz čitavu monografiju, a epidemija AIDS-a, koja se zajedno sa homoseksualizmom pripisuje crncima, opisuje se kao "veli-ka metla" koja će počistiti svet od "prljavštine" i proširiti se na zapadnu civili-zaciju, izazivajući njeno truljenje (Hyslop 1995, 42). Ova interpretacija izve-dena je iz Van Rensburgove vizije, koju je prorok doživeo 1918. godine i koja glasi da: "...u Evropi sedi mali crnac u haljini i izmet curi sa njega na zapad-njoj strani" (Snyman 1999, 134). Sniman smatra da pomenuto tumačenje pred-stavlja nedvosmislen, neosporan i jedini način za razumevanje simbolike ovih reči. Ovim autor uspeva da poveže dominantne fobije današnje ekstremne desnice u Južnoj Africi, strah od crnaca, homoseksualaca i pada zapadne civi-lizacije (Hyslop 1995, 42). Antagonizam prema Englezima i crncima je neskriven i kulminira u utopijama navodne buduće države u kojoj će Buri ponovo vladati, Englezi biti proterani, a zatim i potpuno uništeni kroz seriju prirodnih katastrofa i afrikanerske osvete, a crnci ponovo porobljeni i masov-no proterani u severne delove Afrike i Evropu (Snyman 1999, 120, 123-126).

Tek kada je kredibilitet proroka izgrađen na osnovu velikog broja primera o navodno ispunjenim vizijama budućih događaja i kada je ponuđen subjektivan pogled na značajne istorijske trenutke i ličnosti, proročanstvo se dalje upotrebljava za projektovanje željene budućnosti koja objektivno ne odgovara trenutnoj realnosti i faktičkom stanju u sadašnjem trenutku. Sniman u svojim

³⁵ Uvredljiv naziv za osobu crne boje kože, sličan izrazu *nigger* u engleskom jeziku.

interpretacijama tvrdi da je Van Rensburg predvideo sve značajne događaje u historiji Južne Afrike, uključujući i pad aparthejda i dolazak do tada obespravljene tamnopute većine na vlast, te da ovi događaji predstavljaju najavu ultimativne borbe za etničku bursku državu, koja će uslediti u bliskoj budućnosti. Dakle, pojedina predviđanja odnose se na događaje koji se još nisu ostvarili i ona su jednako detaljno opisana kao i ona koja su već postala deo historije. Naime, Sniman tumači Van Rensburgove vizije kao dokaz da će vlast i dominacija crnaca u državi biti kratkog daha, ali da će ovo biti najteži period u historiji Bura (Ibid, 76). Koristeći metaforu po kojoj su Afrikaneri tokom Drugog burskog rata, u kojem je došlo do nezapamćenog stradanja nacije, samo "prošli kroz sito", a da ih tek sada očekuju "pećnica" i pakao, Sniman je naglašavao dramatičnost vremena u kojem se Južnoafrička Republika trenutno nalazila, pri čemu je navodno jako malo vremena delilo Bure od građanskog rata u zemlji i apokaliptičnog Trećeg svetskog rata na globalnom planu (Ibid, 87). Sniman je određene vizije tumačio kao dokaz da će Nelson Mandela umreti nasilnim putem i da će nakon toga uslediti veliki nemiri u državi i rat na rasnoj osnovi u kojem će se crnci masovno okrenuti protiv belaca (Schönteich and Boshoff 2003, 48-49). Ova vizija, koja će kasnije, u usmenoj folklornoj formi, postati poznata kao "Noć dugih noževa", zauzimala je veoma značajno mesto u procesu mobilizacije i forimiranja ideologije ekstremne desnice (Du Preez 2010, 143).³⁶ Po legendi, nakon Mandelini smrti dogodiće se masovni organizovani napad na belce u Johannesburgu od strane crnaca naoružanih mačetama, puškama i bombama, sa krvavim ishodom i hiljadama mrtvih, a sve sa ciljem da se potpuno uništi burska nacija (Snyman 1999, 149-150). Ovi tragični događaji, koji će državu uvesti u stanje haosa, međutim, biće praćeni pojavljivanjem "čoveka u braon odelu", lidera koji će konačno ujediniti obezglavljenju bursku naciju, uspešno organizovati državni udar i dovesti Afrikane-re do konačne pobede, nakon čega sledi utopijski prikaz idealizovane etničke države prosperiteta i blagostanja, koja je proterala sve neprijatelje, ponovo uspostavila kontrolu nad privatizovanim rudnim bogatstvom i proširila svoju teritoriju na veliki deo Afrike, sve do južnog Sudana (Ibid, 105, 87, 118). S jedne strane svesni činjenice da je vlast nemoguće povratiti putem izbora, zbog samog odnosa brojnosti Bura i ostalih etničkih grupa, i da je, s druge strane, uspešna vojna akcija jednako malo verovatna bez svesrdne pomoći spolja, u ideologiji ekstremne desnice Nemačka se predstavlja kao država koja će trijumfovati na kraju Trećeg svetskog rata, uništiti Britaniju (vekovnog neprijatelja Bura) i Rusiju (izvor komunizma, višedecenijskog neprijatelja

---

³⁶ Ime je formirano po ugledu na čistku, poznatu i kao *Operacija kolibri*, sprovedenu u nacističkoj Nemačkoj, u periodu od 30. juna do 2. jula, u kojoj se Adolf Hitler obračunao sa brojnim oponentima i političkim neistomišljenicima.

aparthejda), ispoštovati sporazum sklopljen sa Burima 1914. godine³⁷ i vojnim sredstvima povratiti Afrikanerima nacionalnu državu (Grundlingh 1996, 235). Prikazana utopija je prepuna elemenata fantastike, poput nemačkog slanja naoružanja Burima, koje je navodno zakopano ispod Pirineja prilikom povlačenja Hitlerove vojske u Drugom svetskom ratu, i koje će omogućiti neupitan trijumf Afrikanera u sukobu sa tamnopusitim oponentima (Snyman 1999, 98-105).³⁸ Ove slike kulminiraju vizijom o konačnoj pobjedi u građanskom ratu, nakon čega se, u biblijskom maniru, na nebu pojavljuju svi ljudi stradali u logorima za vreme Drugog burskog rata i, plačući od sreće, blagosiljaju novonastali viševjekovni mir koji sledi (Ibid, 118).

Sniman tumači prorokove vizije kao dokaz o neminovnosti ovih sukoba i zaključuje da Afrikanerima ne preostaje ništa drugo nego da se za rat dobro sprema. Tok budućih ratnih sukoba je opisan do najsitnijih detalja i autor odlazi toliko daleko da, po prvi put, uvodi precizno vremensko određenje trenutka kada će se predviđanje obistiniti, smeštajući ove događaje neposredno nakon drugih demokratskih izbora koji su se održali 1999. godine (Ibid, 122). To predviđanje će, kao što je već pomenuto, postati jedna vrsta samoispunjivog proročanstva,³⁹ jer je ekstremistička militantna grupa Moć Afrikanera (*Boeremag*) upotrebila ove interpretacije kao direktan povod za svoje terorističke akcije i pokušaj vojnog udara tokom 2002. godine (Du Preez 2010, 143). Na suđenju za veleizdaju, članovi organizacije priznali su značaj i uticaj Snimanove monografije i Van Rensburgovih predviđanja u formiranju ideologije pokreta, a sudski proces je u javnost izneo dva interna dokumenta o planu delovanja organizacije, koja su formirana pod neposrednim uticajem vizije o "Noći dugih noževa". "Plan za slučaj nužde" (*gebeurlikheidsplan*) i "Dokument 12" predstavljali su detaljne instrukcije burskim nacionalistima u slučaju predviđenih nasilnih rasističkih napada na belce (Schönteich and Boshoff 2003, 65-73). Prvi je bio prvenstveno defanzivnog karaktera i savetovao je način preventivnog organizovanja i delovanja usmerenog na ublažavanje posledica navodno neminovnog napada, dok je drugi bio značajno agresivniji i pored taktike odbrane, prezentovao je i plan za organizovanje terorističkih akcija sa ciljem izazivanja haosa u zemlji i stvaranja povoljnih okolnosti za

³⁷ Sporazum je podrazumevao dogovor o međusobnom savezništvu između pobunjenika i Nemačke u ratu protiv Engleske, pri čemu bi, nakon uspešnog okončanja rata, Burima bila omogućena samostalna nacionalna država (v. Sampson 1915, 88-89).

³⁸ Sličan primer je i obećano iskopavanje ogromnog blaga koje je predsednik Kruger navodno sakrio neposredno pre pada nezavisne republike i osvajanja Britanaca u Drugom burskom ratu, zahvaljujući kome će, kako se tvrdi, nova burska država brzo steći ekonomski primat u svetu (Ibid, 121)

³⁹ Predviđanje koje, direktno ili indirektno, uzrokuje sopstvenu istinitost po propisanim uslovima samog proročanstva, kao posledica pozitivne povratne sprege između verovanja i ponašanja (v. Merton 1948, 195).

izvođenje državnog udara (Ibid). Na osnovu masovnog pribavljanja naoružanja za militantne akcije i poprilično neskrivenog saopštavanja svojih planova široj javnosti, u formi plakata i pamfleta koji su pozivali Bure na obnavljanje republike vojnim putem, po uzoru na devetnaestovekovne države, može se izvesti zaključak da su članovi ove organizacije slepo verovali u istinitost prorokovih vizija i da nisu imali ni najmanje sumnje da se plan može izjaloviti, te predviđanje pokazati kao netačno (Ibid, 59). Sve ovo, na potpuno jasan i eksplicitan način, demonstrira model po kojem je proročanstvo Nikolasa Van Rensburga iskorišćeno za formiranje istovremene atmosfere straha, u cilju mobilisanja apatične afrikanerske populacije i nade da je uspeh neminovan i božanski predodređen. Legenda o "Noći dugih noževa" nastavlja da egzistira kao pretnja u koju određeni broj Bura i danas veruje, a narativ je gotovo poprimio formu masovne panike neposredno nakon smrti Nelsona Mandele 2013. godine, što potvrđuje povezanost ovakvih narativa sa periodima promena i neizvesnosti (v. *Business Insider*, 25. decembar 2013).

Završna teorijska razmatranja

Činjenica da se aktuelnost i prisutnost prorokovog lika i dela u političkom životu Afrikanera preklapa sa periodima velikih nacionalnih kriza u kojima je pravo na samoupravljanje Bura dovedeno u pitanje, nameće pretpostavku o odnosu kauzalnosti između ovih društvenih fenomena. Overoltova teza da se proročanstva, proroci i njihovi sledbenici najčešće javljaju u vreme krize u kojem je uobičajen poredak stvari doveden u pitanje, u ovom slučaju se pokazuje kao ispravna (Overholt 1989, 71,81). U vremenima kada propagirani nacionalni ciljevi prestaju da budu objektivno dostupni i ostvarivi, oni se izmeštaju u domen mitologije i religije, kako bi se njihov legitimitet gradio na determinizmu i božjoj volji, koji ne podležu racionalnom osporavanju, te predstavljaju način konzervacije ugroženih ideala i povređenog nacionalnog ponosa. U političkom i istorijskom smislu, razloge za popularnost Sinera nakon Burskih ratova možemo pronaći u osećanju oštećenosti među Afrikanerima i atmosferi nezadovoljstva nastaloj nakon ukidanja republikanske forme vladavine (Grundlingh 1996, 233). Van Rensburgova predviđanja obećavala su Afrikanerima upravo ono što su želeli da čuju, povratak nezavisnosti na jednostavan način, bez velikih komplikacija i ljudskih žrtava (Report on the Outbreak of the Rebellion 1915, 14, 32).⁴⁰ Prvi svetski rat dao je odličan povod za početak pobune, jer su

⁴⁰ Pored toga, oblast Transvala u kojoj su Buri živeli, u ovom periodu imala je jako nerazvijenu ekonomiju, prevaziđenu rudimentarnu poljoprivredu i veliki broj stanovnika pogođenih ratovima i katastrofalnom sušom 1912. i 1913. godine (Grundlingh 1996, 234-235).

Sinerove reči obećavale "da je put otvoren" i da Buri samo treba da uđu u Pretoriju i podignu republikansku zastavu bez ispaljenog metka. S obzirom na realan odnos snaga Bura i Engleza i objektivnu nemogućnost samostalne pobeđe u sukobu, u narodnom folkloru Afrikanera Nemci postaju narod koji će doneti spasenje i ispraviti navodne istorijske nepravde prema Burima. Sinerova proročanstva tumačena su kao dokaz da će Prvi svetski rat biti rešen padom Ujedinjenog Kraljevstva i pobedom Nemaca i Bura koji su bili na njihovoj strani (Snyman 1999, 98-105). Grundling smatra da je uspeh ovog proročanstva delimično baziran na činjenici da usaglašenost predviđanja sa kulturnom tradicijom Bura omogućava razumevanje nejasnih i maglovitih simboličkih formulacija, ali i otvara mogućnost slobodnih interpretacija, a upravo trenutak u kome dolazi do transformacije simbolizma u nove pretpostavke i zaključke jeste trenutak u kome interpretacije proročanstava dobijaju novi zamah i mobilišu sledbenike da deluju (Grundlingh 1996, 233-234).

Džonatan Hislop pravi najveći iskorak u analizi fenomena Sinera Van Rensburga sa sociološkog i antropološkog aspekta i analitički zrelo propituje kako ulogu samog proroka u istoriji Bura, tako i ulogu hroničara njegovog života Snimana u formiranju svetonazora Afrikanera u savremenoj Južnoj Africi. U svom članku, autor pravi osvrt na proces demokratizacije, kroz interpretaciju nekoliko različitih popularnih religijskih predstavnika i manifestacija, pri čemu najviše pažnje posvećuje Sineru i njegovom proročanstvu. Ovo nam omogućava uvid u reakcije, do tada dominantne populacije belaca, na novonastale promene u društvu, kao i uvid u proces njihove adaptacije na nove uslove. Prilikom postavljanja teorijskog okvira sopstvenog istraživanja, Hislop se u velikoj meri oslanja na studiju Stjepana Meštrovića koji tvrdnje o pojavljivanju Bogorodice u Međugorju 1980ih godina povezuje sa rastućom društvenom krizom u bivšoj Jugoslaviji i objašnjava pojavu kao način suočavanja sa promenama, pri čemu religija istovremeno pruža osnov za jedinstvo u vreme izražene modernizacije i obezbeđuje društveno prihvatljivi kanal za iskazivanje nezadovoljstva, otpora i tradicionalnog konzervativizma religijskih stavova prema novinama (Mestrovic 1991, 160). U skladu sa tim, autor polazi od pretpostavke da razloge, zbog kojih su Sinerova proročanstva politički uticajna u Južnoj Africi, treba tražiti u tri zasebna i međusobno isprepletana procesa: urušavanju društvene solidarnosti i blagostanja afrikanerske populacije, kulturnoj globalizaciji i krizi aparthejda tokom osamdesetih i devedesetih godina 20. veka (Hyslop 1995, 30).

Tokom pedesetih i šezdesetih, afrikanerski nacionalizam dostigao je visok nivo hegemonije zahvaljujući socijalnoj politici aparthejda, koja je izrazito privilegovala status belaca u društvu (Ibid, 30-31). Krajem šeste decenije, međutim, poslodavci više nisu bili voljni da, na račun smanjenja sopstvenog profita, zapošljavaju veoma skupu radnu snagu samo zato što ti radnici poseduju "poželjnu" boju kože. Sve veći broj preduzetnika počeo je da se zalaže za

liberalizaciju rasno-segregacionističke države iz čisto ekonomskih razloga.⁴¹ Na rastući talas promena, nadovezala se ekonomska recesija osamdesetih, koja je izazvala najveći broj nezaposlenih belaca još od Velike depresije tridesetih godina 20. veka (Thomson 2001, 221-222).

Značajne modifikacije nisu nastupile samo u ekonomiji, već i u kulturi. Sve veći broj visoko obrazovanih i imućnih Afrikanera prihvatao je zapadnu kapitalističku ideologiju koja je profit stavljala u prvi plan, pri čemu je boja kože postala sekundarna, a jaz između bogatih i sve siromašnijih belaca se neumitno produbljivao. Hislop smatra da je u ovom periodu značajnu ulogu odigralo i popuštanje konzervativnih snaga po pitanju televizije, koja je do sredine sedamdesetih godina bila zabranjena u Južnoj Africi, zbog straha državnog vrha od posledica "američke liberalne propagande".⁴² Značaj globalizacije i urušavanja solidarnosti i blagostanja Afrikanera, neupitno je bila velika u procesu tranzicije, međutim, najznačajniji proces koji je podstakao nužnost reinterpretacije postojećeg svetonazora belaca u Južnoj Africi je raspad aparthejda tokom osamdesetih i devedesetih godina 20. veka. Stoga nije iznenađujuća pojava velikog broja apokaliptičnih i milenarističkih predstava u kulturi čiji se dotadašnji svet bukvalno urušavao pred očima njenih pripadnika (Ibid, 36-37).

Objašnjenje razloga zbog kojih su Sniman i Rat oživeli sećanja na Sinera i njegova proročanstva, Grundling pronalazi u gotovo identičnim političkim i društvenim okolnostima i problemima koji su zaokupili pažnju Bura devedesetih godina 20. veka, s onim s početka 20. stoleća, a koji se odnose na međunarodnu odnose i borbu za nezavisnu državu (Grundlingh 1996, 238). Zato su pripadnici konzervativne desnice često bili skloni da povlače paralele između aktuelnih događaja i ličnosti i njihovih istorijskih pandana. Autor uviđa značaj tranzicije i ukidanje zabrane delovanja brojnih političkih organizacija i pojedinaca, tokom devedesetih godina 20. veka, za drastičnu i naglu promenu položaja belaca u Južnoj Africi (Ibid, 237). U novim političkim okolnostima, u kojima nije bilo mesta za ostvarenje političkih ideala afrikanerske desnice, konzervativni političari svoje uzore pronalaze u pobuni iz 1914. godine, pri čemu De Klerkovu vladu s početka poslednje decenije 20. veka poistovećuju s vladavinom Luisa Bote i Jana Smutsa iz vremena pre Prvog svetskog rata (Snyman 1999, 79, 94). U pitanju su političari koji su u njihovom ideološkom panteonu označeni kao izdajnici, jer su zarad međunarodne naklonosti, navod-

---

⁴¹ O ekonomskim razlozima nastanka, trajanja i kraja aparhejda v. Goldenberg 1985, 125-131; Hyslop 1996, 373-385.

⁴² Naprasna popularnost sapunica i sitkoma, poput "Dalasa" i "Bila Kozbija", ali i pojava "teleevangelizma", imala je značajnu ulogu u okretanju, prihvatanju i glorifikovanju SAD i njenog životnog stila kao kulturnog egzemplara, pri čemu govornici engleskog napuštaju Veliku Britaniju, a Afrikaneri Nemačku kao dotadašnje jedine uzore i modele idealnog društva (Hyslop 1995, 31).

no, izneverili nacionalne interese. Ponovno pokretanje pobune protiv današnjih "izdajnika" propagirano je kroz folklorne narative o istorijskoj figuri Sinera Van Rensburga, koja je spajala ova dva perioda i čija su predviđanja naglašavala sličnost problema kroz koje su Afrikaneri prolazili nekada i sada. Predviđanja i proročanstvo, na izvestan način, obavljaju funkciju nalik usmenim totemskim *čirungama*, omogućavajući, na simboličkom planu, sinhronizaciju sadašnjeg vremena s vremenom predaka osnivača.⁴³ Iako su interpretacije nastale u sadašnjosti, sama predviđanja se datiraju kao nastala u mitologizovanom periodu junaka i svetih ratova, pa se ovakvim poistovećenjem i sadašnje vreme približava mitskom i izaziva njihov međusobni upliv i preklapanje.

Plodno tle za suočavanje s ovakvim političkim i socijalnim turbulencijama i prostor za društveno prihvatljivu manifestaciju otpora, Afrikaneri su pronašli u religiji. Snimanova monografija predstavlja odličan primer takvog otpora desničarskih i nacionalistički orijentisanih Bura promenama, kroz primenu hrišćanskog fundamentalizma i apokoliptičkog diskursa. Podršku delu *Glas proroka* u konzervativnim krugovima belaca u Južnoj Africi, prema tome, možemo tumačiti kao posledicu činjenice da u situaciji u kojoj nema racionalnih osnova za optimizam i veru u ispunjenje nacionalnih ciljeva i želja, natprirodna objašnjenja, božanska naklonost i sudbinska predodređenost na uspeh postaju prihvatljive i poželjne interpretacije.⁴⁴ Snimanove veoma detaljne i veoma slobodne interpretacije značenja i simbolike u proročanstvima, stoga, možemo razumeti kao implementaciju političkih vrednosti, želja i stavova desnice, kao i neizostavnih predrasuda prema pripadnicima drugih grupa (Hyslop 1995, 44-45). Ideja o jednoj vrsti rasističke utopije, u kojoj se spajaju hrišćanski apokaliptični i milenaristički stavovi sa željama segregacionista, dakle, predstavlja kulminaciju Snimanovog dela. Ovaj iskazani otpor, međutim, nije pasivan i deklarativan, već se kroz interpretacije predviđanja kanališe u put za aktivno delovanje, u svrhu ostvarenja propagiranih ciljeva.

⁴³ Levi-Stros je, proučavajući totemizam Aboridžina, zaključio da u njihovom svetoznanju skup mitova o poreklu i nastanku spaja sadašnje opipljivo vreme s vremenom predaka osnivača, pri čemu se poravnjavaju sadašnjost i prošlost periodičnim ritualnim rekonstrukcijama i oživljavanjem. Čirunge su totemski predmeti koji pružaju fizički dokaz međusobne penetracije svetog mitskog i profanog sadašnjeg vremenskog okvira. To su drveni ili kameni objekti koji se izrađuju na svetim mestima, u sveto vreme, tokom rituala koji se tamo održavaju, a kojima se pripisuje drevnost i za koje se veruje da su savremenici predaka, te stoga predstavljaju opipljiv dokaz njihovog postojanja na zemlji u jednom trenutku (v. Levi-Stos 1966).

⁴⁴ Hislop naglašava upravo proročanstvo o konačnoj pobedi Afrikanera kao bazični element oko koga Sniman gradi određenu vrstu "afrikanerskog izrelitizma", koji podrazumeva pretpostavku da su Afrikaneri, poput drevnih Izraelaca, odabrani od strane Boga (v. Hyslop 1995, 30; Schönteich and Boshoff 2003, 49-54).

Iako se može prihvatiti ideja po kojoj Snimanova tumačenja predstavljaju ultimativni pokušaj desnice da se, kroz spajanje rasističke ideologije s religijskim fundamentalizmom, pruži otpor promenama i nastupajućoj demokratizaciji društva, moguće je, s druge strane, proročanstvo posmatrati i kao pokušaj negacije tih istih promena uz pomoć determinizma. Uprkos kritičkim osporavanjima Levi-Strosove podele društava na "topla", otvorena za promene i s fokusom na istoriju i "hladna", statična i usmerena na mitove, smatram da se ova diferencijacija može uspešno primeniti na određene segmente unutar istog društva (v. Lévi-Strauss 1969). U tom smislu, sledbenici proročanstva, kao oblika mitologije, predstavljali bi segment "hladnog" društva, grupe čije su kognitivne šeme statične i zatvorene za promene. Ovakve grupacije za svoj ideal postavljaju kontinuirani nastavak zatvorenog sistema, koji je imun na eksterne uticaje, a neminovne slučajeve promena predstavljaju kao promene predviđene još od početka vremena, čime one prestaju suštinski da budu promene, jer je zapravo to oduvek i bio slučaj (Gell 2001, 23). U tom smislu, proročanstvo, kroz tvrdnje da je Nikolas van Rensburg predvideo promene koje su nastupile ukidanjem aparthejda, dužinu njihovog trajanja i povratak na staro, zapravo negira same promene kao takve kroz determinizam, jer je oduvek tako bilo, po božjem planu ili sudbini koja se odvija nezavisno od našeg uticaja. Prema tome, proročanstva je moguće posmatrati i kao mehanizam suočavanja s promenama kroz njihovu negaciju.

Na kraju možemo da zaključimo da je u političkim proročanstvima zapravo žrtvovan manifestan i najčešće podrazumevani aspekt predviđanja budućnosti, u korist kreiranja izuzetno plodnog tla za propagiranje ideologije i reinterpretaciju istorije. Proročanstva se javljaju u vremenima krize i društvene nestabilnosti i predstavljaju aparat pomoću koga se gupa ljudi suočava sa novonastalim promenama, kroz njihovu negaciju ili odbacivanje. Stoga, predviđanje možemo posmatrati i kao kanal za društveno prihvatljivo iskazivanje društveno neprihvatljivih stavova. Uticaj političkog proročanstva može biti ideološki i teorijski, ali i praktičan, u slučaju doslovnog prihvatanja i verovanja u istinitost predviđanja, čime se postiže efekat samoispunjujućeg proročanstva. Konačno, proročanstva mogu da budu upotrebljena ne samo kao sredstvo za otpor promenama, već i kao sredstvo za njihovu legitimizaciju i podstrek, o čemu će biti reči u nekim narednim planiranim istraživanjima.

Literatura

- Allen, John. 2005. *Apartheid South Africa: An Insider's Overview of the Origin And Effects of Separate Development*. New York: iUniverse.
- Berger, Iris. 2009. *South Africa in World History*. Oxford: Oxford University Press.

- Botha Sybrand. 1940 *Profeet en Krygsman. Die Lewensverhaal van Siener Van Rensburg*. Johannesburg: Afrikaanse Pers Bpk.
- Du Preez, Max. 2010. *Of Warriors, Lovers and Prophets: Unusual Stories from South Africa's Past*. Cape Town: Zebra Press (Random House Struik).
- Du Toit, André. 1983. No Chosen People: The Myth of the Calvinist Origins of Afrikaner Nationalism and Racial Ideology. *The American Historical Review* 88 (4) : 920-952.
- Du Toit, Brian M. 1970. Afrikaners, Nationalists and Apartheid. *The Journal of Modern African Studies* 8 (4) : 531-551.
- Duxbury, Geo. 1981. *David and Goliath: The First War of Independence, 1880-1881*. Johannesburg: South African National Museum of Military History.
- Fairbridge, Dorothea. 1918. *History of South Africa*, Oxford: Oxford University Press
- Gell, Alfred. 2001. *The Anthropology of Time: Cultural Constructions of Temporal Maps and Images*. Oxford - Washington, D. C.: Berg
- Giliomee, Hermann. 2003. The Making of the Apartheid Plan, 1929-1948. *Journal of Southern African Studies* 29 (2): 373-392.
- Goldenberg, Melvin. 1985. The Nature of Afrikaner Nationalism. *The Journal of Modern African Studies* 23 (1): 125-131.
- Green, Lawrence. 1956. *There's a Secret Hid Away*. Cape Town: Timmins.
- Grundlingh, Albert. 1996. Probing the Prophet: The Psychology and Politics of the Siener van Rensburg Phenomenon. *South African Historical Journal* 34 (1): 225-239.
- Grundlingh, Albert. 1999. The King's Afrikaners? Enlistment and Ethnic Identity in the Union of South Africa's Defence Force during the Second World War, 1939-45. *The Journal of African History* 40 (3): 351-365.
- Gundlingh, Albert. 1980. "Collaborators in Boer Society". In *South African War: the Anglo-Boer War, 1899-1902*, ed. Peter Warwick, 258-278. Harlow, Essex: Longman.
- Hexham, Irving. 1980. Dutch Calvinism and the Development of Afrikaner Nationalism. *African Affairs* 79 (315): 195-208.
- Hollander, Edwin. 1958. Conformity, status, and idiosyncrasy credit. *Psychological Review* 65 (2) : 117-127.
- Hyslop, Jonathan. 1995. The Prophet Van Rensburg's vision of Nelson Mandela: White popular religious culture and responses to democratization. *Social Dynamics: A journal of African studies* 21 (2): 23-55
- Hyslop, Jonathan. 1996. Problems of Explanation in the Study of Afrikaner Nationalism: A Case Study of the West Rand. *Journal of Southern African Studie* 22 (3): 373-385.
- Kurten, Filip, Stiven Fajerman, Leonard Thompson, Jan Vansina. 2005. *Istorija Afrike*. Beograd: Clio.
- Leach, Graham. 1986. *South Africa: No Easy Path to Peace*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Leslie, Michael. 1994. Bitter Monuments: Afrikaners and the New South Africa. *The Black Scholar* 24 (3): 33-39.
- Levi-Stos, Klod. 1966. *Divlja misao*. Beograd: Nolit.
- Lévi-Strauss, Claude. 1969. *The Elementary Structures of Kinship*. Boston: Beacon Press.

- Lovell, Colin Rhys. 1956. Afrikaner Nationalism and Apartheid. *The American Historical Review* 61 (2): 308-330.
- Marx, Christoph. 2008. *Oxwagon Sentinel: Radical Afrikaner Nationalism and the History of the Ossewabrandwag*. Pretoria/Berlin: University of South Africa Press/LIT.
- McKenna, Amy. (ed.) 2011. *History of South Africa*, New York: Britannica Educational Publishing, Rosen Educational Services.
- Merton, Robert K. 1948. The Self Fulfilling Prophecy. *Antioch Review* 8 (2): 193-210.
- Mestrovic, Stjepan. 1991. *The Coming Fin de Siecle: An Application of Durkheim's Sociology to Modernity and Postmodernism*. London: Routledge
- Miller, Stephen M. 2007. *Volunteers on the Veld: Britain's citizen-soldiers and the South African War, 1899–1902*. Norman: University of Oklahoma Press.
- O'Maeara, Dan. 1977. The Afrikaner Broederbond 1927-1948: Class Vanguard of Afrikaner Nationalism. *Journal of Southern African Studies* 3 (2): 156-186.
- Orford, J. G. 1971. The Verdict of History: Reflections on the possible influence of "Siener" van Rensburg's visions on General J.H. "Koos" de la Rey and some of the results. *Military History Journal* 2 (2). Dostupno na: <http://www.rapidtpp.co.za/mil-hist/vol022jo.html>
- Ottaway, Marina. 1994. "The March 1992 Referendum". In *South Africa, Twelve Perspectives on the Transition*, eds. Helen Kitchen and J. Coleman Kitchen, 119-134. Westport, Connecticut: Praeger.
- Overholt, Thomas W. 1989. *Channels of Prophecy: The Social Dynamics of Prophetic Activity*. Minneapolis MN: Fortress Press.
- Polme, Denis. 2006. *Afričke civilizacije*. Beograd: Ukronija.
- Raath, Andries W.G.; Van Zyl, Nellie. 1994. *Siener van Rensburg en die Rebelle*. Pretoria: Promedia.
- Reitz, Deneys. 1929. *Commando: A Boer Journal of the Boer War*. London: Faber & Faber.
- Ross, Robert; Mager, Anne Kelk; Nasson, Bill. 2011. *The Cambridge History of South Africa (Volume 2)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sampson, Philip. J. 1915. *The Capture of De Wet: The South Africa Rebellion 1914*. London: Edward Arnold.
- Schönteich, Martin; Boshoff, Henri. 2003. 'Volk', Faith and Fatherland: The Security Threat Posed by the White Right. Pretoria: Institute for Security Studies.
- Scully, Pamela. 2000. "White maternity and black infancy: The rhetoric of race in the South African women's suffrage movement, 1895–1930". In *Women's Suffrage in the British Empire: Citizenship, nation and race*, ed. Fletcher, Ian Christopher; Mayhall, Laura E. Nym; Levine, Philippa, 68-84. London: Routledge.
- Snyman, Adriaan 1993. *Stem van 'n Profet*. Mosselbaai: Hugenate Publikasies
- Snyman, Adriaan. 1999. *Voice of a Prophet*. Mossel Bay: Vaandel Publishers. (U ovom radu je korišćeno dostupno online izdanje ove knjige čija se paginacija razlikuje od štampanog)
- <https://www.scribd.com/doc/110161554/PROPHECIES-by-Siener-Van-Rensburg>
- Stapleton, Timothy, J. 2010. *A Military History of South Africa*. Santa Barbara: ABC-Clio.

- Stultz, Newell M; Butler, Jeffrey. 1963. The South African General Election of 1961. *Political Science Quarterly* 78 (1): 86-110.
- Thompson, Leonard. 1985. *The Political Mythology of Apartheid*. London: New Havenand.
- Thomson, L.M. 2001. *A History of South Africa*. Yale University Press
- Van Rooyen, J. 1994. "The White Right". In *Election '94 South Africa. The campaigns, results and future prospects*, ed. Reynolds, Andrew, 90-97. Cape Town: David Philip.
- Vestergaard, Mads. 2001. Who's Got the Map? The Negotiation of Afrikaner Identities in Post-Apartheid South Africa. *Daedalus* 130 (1): 19-44.
- Wessels, André. 2010. *A Century of Postgraduate Anglo-Boer War (1899-1902) Studies*. Bloemfontein: Sun Press.

Izvori

- Report on the Outbreak of the Rebellion and the Policy of the Government with regard to its Supression, 1915. London: Darling and Son
- Myburgh, Johannes. 2013. Right-Wing South Africans Still Fear 'Racial Apocalypse' After Mandela's Death. *Business Insider*, 23. oktobar. Dostupno na: <http://www.businessinsider.com/south-africa-race-war-2013-12>

Mladen Stajić

Institute of Ethnology and Anthropology
Faculty of Philosophy, University of Belgrade

The role of the political prophecy of the Boer "Nostradamus" in the formation of the ideology of the conservative right in South Africa

This article analyzes the influence of the prophet *Siner Van Rensburg* and later interpreters of his visions on creation of the Boer and Afrikaner national identity in the Republic of South Africa from the start of the 20th century until today. The work of the prophet and his disciples is viewed in the light of important historical events and contemporary political circumstances. Through the interpretation of the political instrumentalization of this prophecy, the mechanism of the making of and functioning of political foresight is demonstrated. This is also applicable to the opus of numerous other seers all over the world. A critical overview of important works of authors dealing with this issue is given, as well as a theoretical basis for planned future research. The primary role of the prophecy is, in this paper, not identified as the divination of future events but as the ideological reinterpretation of the past and the present through the prism of determinism and facing social change in times of crisis,

as well as their negation. Thus, the supposed prophecies become an acceptable place to express socially unacceptable attitudes and unrealized political wishes, goals and ambitions.

Key words: political prophecies, Siner Van Rensburg, divination, auspices, anthropology of time, social change, South Africa, apartheid, Boer, Afrikaners

Rôle de la prophétie politique du "Nostradamus" boer dans la formation de l'idéologie de la droite conservatrice en Afrique du Sud

Dans cet article est analysée l'influence du prophète *Siener Van Rensburg* et des interprètes ultérieurs de ses visions sur la création de l'identité nationale boer et afrikaner dans la République d'Afrique du Sud, du début du vingtième siècle à nos jours. L'œuvre du prophète et de ses adeptes est considérée à la lumière des événements historiques importants et des circonstances politiques contemporaines. À travers l'interprétation de l'utilisation politique de cette prophétie, est démontré le mécanisme de la création et du fonctionnement des prédictions politiques, applicable sur l'œuvre de nombreux autres prophètes dans le monde. Un aperçu critique des œuvres les plus importantes des auteurs qui s'étaient penchés sur la question a été fait, puis les fondements théoriques ont été posés pour les recherches futures. Le rôle primordial des prophéties ne s'identifie pas dans cet article à la prédiction des événements futurs, mais à une réinterprétation du passé et du présent idéologiquement marquée par le déterminisme et à une confrontation avec les changements sociaux dans des temps de crise, ainsi que dans leur négation. Les prétendues prophéties deviennent ainsi un lieu acceptable pour manifester des positions socialement inacceptables et des désirs, des buts et des ambitions politiques non réalisés.

Mots clés: prophéties politiques, Siener Van Rensburg, divination, prédiction de l'avenir, anthropologie du temps, changements sociaux, Afrique du Sud, apartheid, Boers, Afrikaners

Primljeno / Received: 23.10.2014.

Prhvaćeno / Accepted: 10.11.2014.